

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ถั่วเหลืองเป็นพืชน้ำมันที่สำคัญของโลกและเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายทางทั้งการบริโภคเมล็ด และน้ำมัน โดยแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารของมนุษย์ เช่น แป้งถั่วเหลือง นํ้านมถั่วเหลือง เต้าหู้ ถั่วเหลืองงอก ซีอิ้ว เต้าเจี้ยว เต้าหู้ยี้ นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปกากถั่วเหลืองเป็นอาหารสัตว์ ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลืองยังสามารถนำมาใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปอื่นได้อีก เช่น สีทาบ้าน พลาสติกและกาว ส่งผลให้ปริมาณความต้องการถั่วเหลืองเพื่อใช้ในการบริโภคและเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมภายในประเทศ ขยายตัวสูงขึ้นมาโดยตลอด เมื่อเทียบกับความต้องการผลิตพืชน้ำมันชนิดอื่น

ที่ผ่านมารัฐบาลมีนโยบายเร่งรัดการผลิตถั่วเหลืองให้เพียงพอใช้ในประเทศ โดยดำเนินการเร่งรัดการผลิตรวมทั้งกำหนดมาตรการควบคุมการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เกษตรกรผู้ผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศ ทำให้ราคาเมล็ดถั่วเหลืองอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เป็นที่น่าพอใจของเกษตรกรจึงมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2532/33 ซึ่งเป็นปีที่มียพื้นที่เพาะปลูกสูงสุดคือ 3,208,876 ไร่และมีผลผลิตสูงสุดถึง 672,368 ตัน หลังจากนั้นพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตได้ลดลงมาเรื่อยๆ สาเหตุหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากที่ไทยต้องเปิดตลาดเสรีตามข้อตกลงให้ยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้า ที่ใช้ภาษี ซึ่งส่งผลกระทบต่อราคาถั่วเหลืองภายในประเทศประกอบกับสภาพการผลิตถั่วเหลืองที่เกษตรกรต้องดูแลเอาใจใส่อย่างมาก เพราะมักจะมีโรคและแมลงรบกวน รวมทั้งเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองมักจะประสบภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วมอยู่เสมอ ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตถั่วเหลือง จึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน ทำให้ปริมาณถั่วเหลืองไม่เพียงพอใช้ต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศ ส่งผลให้ไทยต้องนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองเพิ่มมากขึ้นจาก 203,127 ตัน คิดเป็นมูลค่าการนำเข้า 1,507 ล้านบาท ในปี 2538 เป็น 1,363,224 ตัน คิดเป็นมูลค่าการนำเข้า 12,382 ล้านบาท ในปี 2544 โดยการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองจากประเทศอาร์เจนตินา สหรัฐอเมริกา บราซิล แคนาดา และออสเตรเลีย ซึ่งหากรัฐบาลไม่สามารถพัฒนาการผลิตถั่วเหลืองให้เพิ่มขึ้น จะส่งผลทำให้ประเทศไทยสูญเสียเงินตราในการนำเข้าเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหามาตรการในการพัฒนาการผลิตถั่วเหลืองให้แก่เกษตรกรให้สามารถผลิตถั่วเหลืองให้เพียงพอับความต้องการ เพื่อลดการนำเข้าและเป็นหลักประกันความมั่นคงทางด้านอาหารแก่ประชากรในประเทศ

การปลูกถั่วเหลืองแบ่งได้เป็น 3 ถู คือ ต้นฤดูฝน ปลายฤดูฝน และฤดูแล้ง การขยายพื้นที่ปลูก ถั่วเหลืองฤดูแล้งก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ ทั้งนี้สภาพการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งมักนิยมปลูกในพื้นที่นา หลังจากการทำนา ซึ่งแตกต่างกับการปลูกถั่วเหลืองในฤดูฝนที่ปลูกในไร่และมักจะมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าธรรมชาติ และในปัจจุบันผลผลิตถั่วเหลืองจากฤดูแล้งมีปริมาณมากกว่าถั่วเหลืองฤดูฝน นอกจากนี้ถั่วเหลืองฤดูแล้งยังเป็นถั่วเหลืองที่มีคุณภาพดีอีกด้วย ดังนั้นการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง จึงมีความสำคัญต่อการเพิ่มปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองและสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้

จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดเล็กๆ ทางภาคเหนือตอนบน และเป็นแหล่งเพาะปลูกถั่วเหลืองที่มีศักยภาพในการผลิตสูง สามารถผลิตถั่วเหลืองได้ในอันดับ 8 ของประเทศ โดยเฉพาะถั่วเหลืองฤดูแล้ง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง และผลผลิต 10 อันดับแรกที่สำคัญของประเทศไทย ปีการเพาะปลูก 2544/45

อันดับ	จังหวัด	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
1.	กำแพงเพชร	107,190	22,522
2.	เชียงใหม่	85,764	18,020
3.	ขอนแก่น	62,966	13,230
4.	เลย	58,849	12,365
5.	ชัยภูมิ	57,165	12,011
6.	สุโขทัย	49,897	10,484
7.	ตาก	49,164	10,330
8.	แพร่	47,032	9,882
9.	พิจิตร	46,965	9,868
10.	แม่ฮ่องสอน	36,376	7,643

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ชนิดและกิจกรรมการเพาะปลูกในฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่ดำเนินการกิจกรรมการเพาะปลูกอันได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ยาสูบ เป็นต้น ดังแสดงในตารางที่ 2 โดยเฉพาะยาสูบที่ปลูกมากเป็นอันดับ 2 ของพืชไร่ในจังหวัด เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของประเทศ

โดยมีพื้นที่ปลูกถึง 1 ใน 6 ของพื้นที่ปลูกยาสูบทั้งประเทศ และในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายที่จะลดการผลิตยาสูบ โดยมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ตระหนักถึงอันตรายจากบุหรี่ที่มีต่อสุขภาพ นอกจากนี้การผลิตและแปรรูปยาสูบเพื่อจำหน่ายต้องอาศัยกระบวนการอบ จากโรงอบที่มีไม้พื้นเป็นวัสดุเชื้อเพลิงจำนวนมากอันเป็นอีกปัญหาหนึ่งของการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และสถิติจำนวนคดีการจับกุมผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติป่าไม้ในจังหวัดแพร่ซึ่งถือว่าสูง โดยในแต่ละปีมีจำนวนมาก เห็นได้จากข่าวการจับกุมตามสื่อต่าง ๆ ที่มีบ่อยครั้ง เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2544 - 2545 มีทั้งสิ้นถึง 751 คดี¹

ตารางที่ 2 แสดงพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ในฤดูแล้งที่สำคัญของจังหวัดแพร่ ปีการเพาะปลูก 2544/45

ชนิดของพืชฤดูแล้ง	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)
1. ถั่วเหลือง	47,032
2. ยาสูบ	13,916
3. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	8,815
4. ถั่วลิสง	1,444
5. ถั่วเขียวผิวมัน	95
6. ถั่วเขียวผิวดำ	70

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่

ดังนั้นจึงควรที่จะให้มีการส่งเสริมการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง ที่ปัจจุบันถั่วเหลืองมีไม่เพียงพอใช้ในประเทศ ที่จะใช้ทดแทนพื้นที่การปลูกยาสูบที่ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายที่ลดการผลิตลง ทำให้การศึกษาครั้งนี้ สนใจถึงปัจจัยหรือตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปลูกถั่วเหลือง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในการส่งเสริมและกำหนดนโยบายด้านการเกษตร เพื่อใช้ทดแทนพื้นที่การปลูกยาสูบและเพิ่มผลผลิตถั่วเหลืองให้สูงขึ้นเพียงพอกับความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมภายในประเทศ และการส่งออก

¹ ที่มา : กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดแพร่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจำแนกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกและไม่ปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษานี้คาดว่าจะได้ข้อมูลในการประกอบการพิจารณาวางแผน เพื่อใช้ในการส่งเสริมการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ รวมทั้งสามารถได้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้ในเรื่อง ทักษะการตัดสินใจของเกษตรกร ที่จะส่งผลกระทบต่อยกระดับศักยภาพของเกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตถั่วเหลืองของประเทศ และเพิ่มรายได้ในช่วงฤดูแล้งแก่เกษตรกรในจังหวัดแพร่และจังหวัดอื่นๆ รวมทั้งเป็นแนวทางเพื่อประกอบการค้นคว้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้ที่ตัดสินใจศึกษา

สมมุติฐานในการวิจัย

ปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจปลูกและไม่ปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในจังหวัดแพร่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งเฉพาะเกษตรกรในจังหวัดแพร่

นิยามศัพท์

ถั่วเหลืองฤดูแล้ง หมายถึง ถั่วเหลืองที่ปลูกในฤดูแล้งหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวหน้าปีแล้วในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งและไม่ปลูกในจังหวัดแพร่

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง

อายุ หมายถึง อายุจริงของเกษตรกรในปีที่สำรวจ

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดของเกษตรกรที่ทำการศึกษา

การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร หมายถึง การเป็นและไม่เป็นสมาชิกขององค์กร
ทางการเกษตรของเกษตรกร

การรับรู้ต้นทุนในปีที่ผ่านมา หมายถึง การทราบหรือไม่ทราบความต้นทุนในการปลูก
ถั่วเหลืองฤดูแล้งของเกษตรกรในฤดูกาลที่ผ่านมา

การรับรู้ราคาในปีที่ผ่านมา หมายถึง การทราบหรือไม่ทราบราคาถั่วเหลืองฤดูแล้ง
ของเกษตรกรในฤดูกาลที่ผ่านมา

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรติดต่อกับเจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐและเอกชน

การได้รับข่าวสารด้านการเกษตร หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรได้รับข่าวสาร
เกี่ยวกับการเกษตร

การได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ หมายถึง การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตรทั้งในด้านความรู้ วัสดุอุปกรณ์และปัจจัยที่เกี่ยวกับการปลูกถั่วเหลืองในฤดูแล้ง

ความรู้เกี่ยวกับถั่วเหลืองฤดูแล้ง หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรในการปลูกถั่วเหลือง
ฤดูแล้ง

ทัศนคติต่อการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง หมายถึง ทัศนคติทั่วไปที่มีต่อการปลูกถั่วเหลือง
ฤดูแล้งตั้งแต่การเริ่มต้นปลูก การดูแลรักษา และการขายผลผลิต

แรงงานในครัวเรือน หมายถึง แรงงานที่ช่วยในการทำการเกษตรทั้งหมดในครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้รวมของสมาชิกในครัวเรือนที่ได้จากภาค
การเกษตรและนอกภาคการเกษตร(บาทต่อปี)

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน(บาทต่อปี)

ภาวะหนี้สิน หมายถึง ผลรวมของหนี้สินของครอบครัวที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งหมด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variable)

